

کتابخانه آدو - اکتی

• دکتر آد زانوسی

• ترجمه حسین صبوری

مقدمه

می‌گویند کتابخانه جایی است که در آن ابزارهای علم نگهداری می‌شود. همهٔ جوامع، برای حفظ خلاصهٔ مذاهب، تعلیم و تربیت جوانان، انتقال میراث فرهنگی و انتقال فرهنگ به نسلهای بعد، به اطلاعات مضبوط نیازمندند. همچنین کتابخانه جایی است برای تولید علم؛ به طوری که گفته‌اند: «علم، غذا و روح زندگی است.» بنابراین، بر کتابخانه‌هاست که غذای روح جامعه را تأمین نمایند. برای اینکه کتابخانه‌ها بتوانند این وظیفهٔ خطیر خود را خوب انجام دهند، لازم است از علوم گذشته مطلع باشند.

در هر جامعه یا فرهنگ، که در آن زبان و واسطهٔ انتقال است و گرافیک و تصویر از ابزارهای آن به‌شمار می‌آیند، کتابخانه‌ها در انواع مختلف، نظامی شلوغ را در شبکهٔ ارتباط جمعی به‌وجود می‌آورند که آثار آن به ماهیت دانش و درک کتابهای آن وابسته است، و اهمیت آن، هم به افراد و هم به جامعه بستگی دارد.

کتابخانه تنها در صورتی می‌تواند از نظر اجتماعی مفید واقع گردد که عملکرد آن هماهنگ با روشهایی باشد که در آن

دانش تعمیم یافته و در مسیر اشتغال دایم جامعه و سازمانهای فکری قرار گرفته باشد؛ و این تغییر ساختار اجتماعی است که در سطح گسترده مشخص می‌کند که چگونه به عمل درآید.

هر جامعه یا فرهنگ، رونوشت اندیشهٔ جامع خود را به‌وجود می‌آورد؛ سابقه‌ای که کم و بیش برجسته‌تر است از اندیشه‌ای که می‌توانست از شخصی به شخص دیگر و از نسلی به نسل دیگر انتقال یابد. از این رو، دست‌کم می‌تواند به راهی محدود شود که بر زمان و مکان فایق آید.

در جوامع اولیهٔ غیرفرهنگی، این انتقال معمولاً به صورت سینه به سینه و آداب و رسوم و افسانه‌ها و حکایات و شنیده‌ها و حتی وضع قانون صورت می‌گرفت. انتقال دانش، اطلاعات و عقیده و ایمان به شکل یکی از اصول وابسته به نیروی گروهی است که تلاشها و حتی طرز تفکر و اعمال افراد را مشخص می‌کند و می‌تواند عامل بازدارنده و تغییر و نوآوری باشد. اختراع ارتباط نوشتاری، سرآغاز تغییرات واقعی جداکننده و متمایزکنندهٔ عصر انتقال سینه به سینه از انتقال نوشتاری است.

این امر که نیروی بالقوهٔ شنیداری را برای گرفتن پیام انتقال یافته بالا می‌برد، از طریق انتقال مرزهای حافظهٔ آدمی به صورتی نامحدود، گردآوری و ذخیرهٔ دانش به دست جامعه یا فرهنگ را بالا می‌برد و نیاز به مرکز نگهداری اطلاعات

دستور داد که بخش کتب اسلامی و عربی راه اندازی شود، به این شرط که شورای دولتی هیچ‌گونه مسئولیتی در تهیه کتب و مجلات و نسخه‌های خطی و دیگر اسباب و ادوات مورد نیاز برای آن نداشته باشد. بعد از آنکه این شرط اعلان شد، کمیته و رئیس شورای دولتی به عبدالرحیم اعتراض کردند. به دلیل اینکه کمیته به صورت مشروط برای بخش کتب اسلامی و عربی وضع شده بود، هر دو (دکتر عبدالرحیم و شورای دولتی) گفتند چیزی وجود نداشت که آنان بتوانند هزینه‌های لازم را تأمین کنند.

بدین ترتیب، رئیس برای ایجاد کمیته تقاضای تصویب‌نامه کرد. وقتی به عبدالرحیم گفتند چگونه این بخش را تأمین می‌کنی، گفت: «خداوندی که نگهبان علم است، این بخش را نیز تجهیز و تأمین خواهد کرد.» و در پایان گفت: «ان شاء الله این بخش، بهترین بخش کتابخانه خواهد شد.»

در فوریه ۲۰۰۱ اعلان شد که این بخش، با اهدای کتابهایی از کتابخانه شخصی دکتر عبدالرحیم، آماده بهره‌برداری است. در مدتی کوتاه، این بخش کمکهای مردمی زیادی به دست آورد؛ هم از استفاده‌کنندگان از آن و هم از عموم مردم. بخش کتب عربی و اسلامی، در آغاز تشکیل، با ۱۳۰ جلد کتاب و مجله کار خود را شروع کرد و با تعداد اندک کتب خود، استفاده‌کنندگانی بسیار را به خود جذب کرد. این، در حالی بود که با موجودی اندک خود با بخشهای دیگر کتابخانه مقایسه می‌شد. این امر، حتی شورای دولتی را نیز شگفت زده کرد.

کتابخانه کتب عربی و اسلامی

نه ماه پس از کارهای کتابخانه، عبدالرحیم برای این بخش، از شورای دولتی درخواست مدیریت مستقل نمود؛ اما پاسخ مثبت به این درخواست داده نشد. برخی اعضای شورای دولتی با این نظر موافق نبودند؛ زیرا آنان احساس می‌کردند که اگر به چنین تقاضایی پاسخ مثبت داده شود، این تنها امتیاز داده شده به چنین درخواستی نخواهد بود. سرانجام، شورای دولتی با این درخواست موافقت کرد، و از اول اکتبر، این بخش به «کتابخانه کتب اسلامی و عربی» شهرت یافت.

مکتوب را افزایش می‌دهد؛ همان‌گونه که فن نوشتن، منابع عقلی فردی را از طریق ایجاد این اندیشه و تجربه‌های مردمی که هرگز آنها را ندیده بودند افزایش می‌دهد، مخازن و سازمان ثبت نوشته‌ها نیز در کتابخانه‌ها، منابع عقلی جوامع را توسعه می‌بخشند.

از این رو، الگوی معرفت‌شناسی به طور فزاینده‌ای طولی و متراکم شد؛ به طوری که نظام ارتباطی‌ای که کتابخانه‌ها را به صورت نظام فرعی درمی‌آورد، به صورت قدرت نگهداری یا جذب درآمد و جوامع نیز توانستند از تجربه‌های دیگر جوامع بهره‌مند شوند. پروسه دانش، هم از نظر بستر و هم از نظر موضوع، خود به خود جزئی از موضوع است. درک و آگاهی برای استفاده‌کننده از کتابخانه، عملاً بستر ابزاری یا مکانیسمی است که موضوع (ابزار کتاب‌شناسی کتابخانه) را روشن می‌کنند؛ و این ابزار هدف نهایی یا منبع مراجعه، خود دانش است؛ دانش به دست آمده از مخزن کتابخانه.

بخش کتب عربی و اسلامی

این بخش به عنوان زیرمجموعه کتابخانه، در سال ۲۰۰۰ شکل گرفته است. این کار بر اثر تلاشهای بی‌وقفه دکتر دایو. پی. عبدالرحیم به ثمر رسید. هنگامی که ایشان به ریاست این کتابخانه بی‌نظیر و منحصر به فرد منصوب گردید، متوجه شد که کمتر از هفت کتاب و مجله درباره اسلام و زبان عربی در کتابخانه موجود است. به خاطر همین مسئله، دوستان عبدالرحیم به او طعنه می‌زدند. از این رو، ایشان از شورای دولتی درخواستی نمود مبنی بر اینکه کتابها و مجلات عربی بیشتر در دسترس قرار گیرد. با این بهانه، عبدالرحیم که خودش فردی مسلمان بود، تقاضا نمود که بخش کتابهای اسلامی و عربی کتابخانه تصویب شود. در این صورت، ایشان شخصاً همه امکانات را برای تهیه کتب مورد نیاز فراهم می‌آورد. شورای دولتی بعد از آنکه تقاضا را دریافت کرد، بی‌درنگ عبدالرحیم را برای بحثهای لازم دعوت نمود. این بحثها چهار هفته طول کشید و تشکیل کمیته مطالعه کیفیت و شرطهای تأسیس این بخش را در پی داشت.

پس از بحثهای فراوان و مشورتها و مباحثات، کمیته

کتاب و مواد کتابخانه‌ای

برای تأسیس این بخش، افراد زیر، کتابهایی به این کتابخانه اهدا کردند:

۱. پروفیسور س. ن. نصر، از امریکا
۲. دکتر س. م. م. نجفی، از ایران
۳. پروفیسور س. م. ن. العطاس، از مالزی
۴. شیخ س. م. م. لاری، از ایران
۵. محمد یاسین از پاکستان

این افراد یا سازمانهای وابسته به آنان، کتابهایی را به بخش مطالعات اسلامی و عربی اهدا نمودند. عبدالرحیم مراتب تشکر و قدردانی عمیق خود از آنان را ابراز داشت و برایشان دعا کرد. الیور تویست گفت که کتابخانه هنوز نیازمند کتاب است؛ همان‌گونه که کتابخانه هنوز هم به کتب فراوانی در موضوعات زیر نیازمند است: احادیث؛ گزارشها؛ نسخه‌های خطی؛ گزارش برگزاری همایشها؛ مقالات؛ نوارهای ضبط صوت یا ویدئویی دربارهٔ مسائل اسلامی؛ فلسفه؛ تصوف؛ روان‌شناسی؛ فرهنگ اسلامی و تعلیم و تربیت؛ عکسها؛ مجلات؛ ادیان؛ کتب مرجع؛ دایرةالمعارفها و فرهنگهای لغت؛ کتب عربی و اسلامی؛ فقه (حقوق)؛ قرآنها؛ علوم.

اکنون کتابخانه از نظر مدیریت مستقل گردیده، و حراست و نگهداری از علوم را برعهده دارد که از گذشته به ما رسیده است. برای هدایای بیشتر و تکمیل این وظایف بسیار خطیر، کتابهایی در موضوعات یاد شده نیاز است، تا کتابخانه به کمک احادیث دینی و علوم عقلی، آثار فرهنگی مختلف اسلامی را ارائه کند.

کتابخانه محل ذخیره‌سازی دانش است و عمدتاً در جست‌وجوی دانش تأسیس یافته، چون طلب دانش بر هر مسلمانی واجب است؛ زیرا «از بندگان خدا تنها علما هستند که از او می‌ترسند» (فاطر (۳۵): ۲۸). همچنین، «خداوند مقام کسانی را که مؤمن باشند و به آنان علم اعطا شده باشد، بالا خواهد برد» (مجادله (۵۸): ۱۱).

همهٔ این مسائل، پشتوانه‌های عقلی تأسیس کتابخانه بود؛ زیرا پیامبر عظیم‌الشان اسلام فرمود: «چنانچه کسی در راه تحصیل علم باشد، فرشتگان بالهای خود را به شادی باز می‌کنند و بهشتیان و اهل زمین و ماهیانی که در اعماق آبها

هستند، برای علما طلب آمرزش می‌کنند.»

یادگیری و کسب دانش، مهم‌ترین بخش رفتار متعالی انسان محسوب می‌شود و عامل تعیین‌کنندهٔ ماهیت خرد و بی‌خردی است. درحقیقت، توانایی یادگیری که عاملی است برای بالا بردن قدرت انجام دادن کار در زمان، حلقه‌ای گمشده در تعلیم و تربیت اسلامی است.

تکثیر و یادداشت تفاهم

کتابخانه آمادهٔ انعقاد قرارداد با هر کتابخانه‌ای است که بخواهد در امر تکثیر با آن همکاری کند. همچنین آمادهٔ تنظیم یادداشت تفاهم با هر سازمانی است که دارای امکانات مشابه باشد. برای دستیابی کامل به امکانات کتابخانه‌ای، کتابخانه نیازمند همکاری با مسلمانان و غیرمسلمانانی است که دارای سازمانهای مربوط هستند.

نتیجه‌گیری

کتابخانه عمدتاً برای کسانی است که به دنبال کسب علم هستند؛ زیرا کسب علم بر هر مرد و زن مسلمان واجب است. از این دیدگاه، کتابخانه نوعی منبع دانش است؛ زیرا تلاش انسان برای ساختن و توجه به اینکه چه چیزی می‌سازد، هر دو، موضوع توصیهٔ الهی‌اند و هر کدام ارزش خود را دارد. با این وجود، یکی از ویژگیهای بایستهٔ هر کتابخانه، اطمینان بخشیدن در این باره است که جویندگان دانش مرجع، به آن می‌رسند. در روایت آمده است که پیامبر فرمود: «از هر کسی که دربارهٔ علم سؤال شود و آن را بی‌پاسخ بگذارد، جایگاه او جهنم است.» (ابوداؤد و ترمذی).

اهمیت تحصیل علم و انتقال آن به دیگران در اسلام، وصف‌ناشدنی است. یک دستور قرآنی قابل تأمل در این باره، در سورهٔ علق، آیات ۱ - ۵، آمده است.

از اینجا می‌فهمیم که مسلمان، در هر وضعیتی، باید به دنبال کسب علم باشد. اخبار زیادی از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در این باره وجود دارد، که برخی از آنها عبارت‌اند از:

۱. أطلبوا العلم من المهد إلى اللحد.
۲. کلام خدا را به یکدیگر بیاموزید. مهم نیست که دانشتان اندک باشد.
۳. کسب دانش بر هر مرد و زن مسلمان واجب است.

۱. بخش رایانه: از آنجا که کتابخانه در حال حاضر رایانه ندارد، امید است بخش رایانه راه اندازی شود؛ زیرا همه کارها، نظیر ارائه چنین منابع روزآمد و سریع الوصول از کتب و مجلات، به صورت رایانه‌ای است و همکاری بزرگی از این لحاظ با کتابخانه صورت می‌گیرد.

۲. بخش کتابهای چاپی، نسخه‌های خطی و مجلات: این بخش، بزرگ‌ترین بخش در کتابخانه است که دربردارنده هزاران کتاب چاپی و غیرچاپی و نسخه‌های خطی بسیاری از علمای اسلامی و مجلات و فصلنامه‌هاست، و علی‌رغم جنبه‌های وسیع ایجادشده برای این هدفها، تنها بخش کوچکی از آن پر شده است و به یاری افراد و سازمانهای گوناگون نیاز دارد.

۳. بخش عکس: این بخش با عکسهایی از گذشته و حال علمای اسلامی سامان یافته است. نسخه‌های خطی عکسی نیز به صورت میکروفیلم ارائه شده است. برای انجام دادن این کارها، بخشی ویژه ترتیب داده‌ایم، که با مشارکت و همکاری افراد و سازمانها شکل یافته است.

۴. بخش محققان: در این بخش، به همه کسانی که مایل به پژوهش هستند، هر گونه تسهیلاتی داده می‌شود.

۵. بخش انتشارات: به دلیل نبود منابع اسلامی در این گوشه از جهان، برای اینکه نیازهایمان را به حداقل برسانیم، تأسیس بخش انتشارات لازم به نظر می‌رسد؛ و این مهم، جز با کمک افراد و سازمانها میسر نمی‌شود.

۶. قرارداد نشر: این کتابخانه برای انعقاد قرارداد نشر با هر کتابخانه یا سازمان آماده است.

از همگان درخواست می‌کنیم که با اهدای کتاب و دیگر لوازم، به کسانی که در راه تحقیق و ارتقای سطح دانش تلاش می‌کنند، یاری رسانند.

۴. هر کسی که در راه تحصیل علم از خانه خارج شود و کشته شود، مانند آن است که در راه خدا کشته شده است.

امام علی بن ابی‌طالب علیه السلام نیز فرموده است: «هر کس به دنبال کسب علم باشد و به آن دست یابد، به تمام خیرات رسیده است؛ در حالی که اگر آن را از دست بدهد، همه چیز را از دست داده است.»

دانش، بهترین واسطه برای انتقال تمدنهای ساده است، تا تمدنهای فاقد اصول اخلاقی را اصلاح کند و روح فداکاری را جایگزین حرص و آز نماید.

انسان بی‌علم، مانند کسی است که در تاریکی قدم برمی‌دارد و به چیزهای عجیب و مفیدی که خداوند آفریده و به او عطا فرموده است، توجه نمی‌کند. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است: «با شناخت خداوند، کارهای اندک نیز کافی است، اما بدون این شناخت، هر کاری، هرچند بسیار بزرگ، بی‌فایده است.»

امام علی علیه السلام نیز فرمود: «علم از ثروت بهتر است؛ زیرا علم تو را حفظ می‌کند، در حالی که تو باید از ثروت نگهداری کنی.»

علم حکومت می‌کند، در حالی که مال تحت حکومت شماس. ثروت با خرج کردن نابود می‌شود، ولی علم با خرج کردن زیاد می‌شود. شافعی گفته است: «یکی از چیزهای قابل ذکر درباره علم آن است که علم، هر قدر اندک باشد، باعث شادمانی می‌گردد، حال آنکه هر کس از آن محروم باشد، اندوهگین می‌شود.»

بنابراین، آرزو مندیم که بتوانیم به کسانی که در راه طلب علم هستند، کمک کنیم، و دعا می‌کنیم برای علم بیشتر ایشان، از طریق تدارک و تأسیس و تهیه موارد زیر در کتابخانه: